

110 éve alapították a Textilfestőgyárat, 55 éve a Pamutnyomóipari Vállalatot

Kutasi Csaba

Az 1990-es évekig Óbudán nagy hagyományai voltak a textiliparnak. A pamutipart a Goldberger Textilnyomógyár, a Pamutkikészítőgyár és a Textilfestőgyár képviselte, a selyemiparból a Selyemkikészítőgyár, a leniparból a Csillaghegyi Lenárugyár (később -Szövőgyár), a kötőiparból az Óbudai, majd a Budapesti Harisnyagyár működött a mai III. kerületben. Ezekon kívül az Óbudai Kalapgyár gyártotta itt színvonalas és külföldön is keresett termékeit. Többek között a kerületi pamutipari nyomó-kikészítő üzemek tartoztak az 1963-ban megalakult, szintén óbudai székhellyel rendelkező Budapesti Pamutnyomóipari Vállalathoz. Az 1955-ben létrejött Dunasilk Magyar Selyemipar Vállalat (amelyhez a Selyemkikészítőgyár is tartozott) központja később ugyancsak Óbudán épült fel.

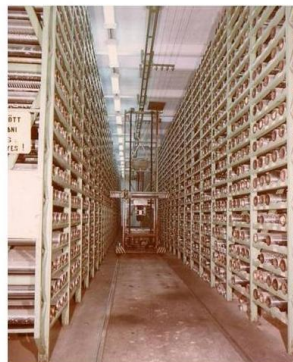
A Magyar Textilfestőgyár Rt., majd Textilfestőgyár

A gyárat 1908-ban alapították, a svájci Druckereien-Färbereien cégcsoporthoz tartozó Vereinigte Färbereien AG hozta létre Magyar Textilfestőgyár Rt. néven, a Szentendrei úton. A Hitel Bank Creditanstalt tőkeérdekeltségű üzem a Goldberger cégnek kezdeti komoly konkurenciát jelentett, ezért tulajdonosa sorra megvásárolta a Textilfestő melletti ingatlanokat.

A gyár a II. világháborúig folyamatosan fejlődött, így került sor pl. hengernyomás meghonosítására. Az erőtelep új turbinával bővült. 1927-ben a Budapesti Gyapjú-áru Kikészítő Rt. is összefonódott a Magyar Textilfestő Rt.-vel, az új építésű részlegben megindul a gyapjúkikészítés. 1931-ben meghonosították a síkfilmnyomást. Az 1930-as évek közepétől pamut-, gyapjú- és selyemkikészítő részleg működött.

1945-ben az Óbudán elsőként meginduló textilfestőgyári erőtelep a kerület áramellátásába is rögtön besegett léghozókat kiépítésével. 1949-ben államosították a gyárat, az 1951-ben végrehajtott profilisztizációt követően alakult át pamut- és pamuttipusú szöveteket előállító nyomó-kikészítő üzemmé.

A több ütemű rekonstrukció 1962-ben kezdődött, ennek során új üzemcsarnokok építésére, szinte teljes technológia megújítást biztosító gépcserékre került sor. Többek között új – 24 t/nap kapacitású – folyamatos kötegfehérítő gépsorral, ill. korszerű nyomóhenger-készítő

Nyomóhenger-raktár

Nyomóhenger-készítés
elektromos pantográffal

2. kép

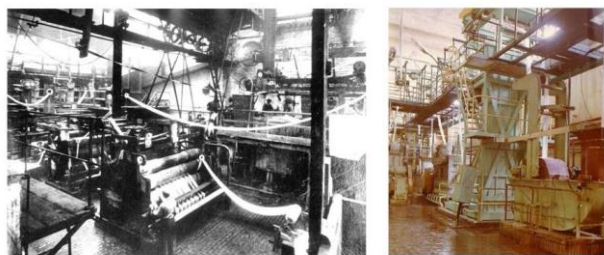
berendezésekkel és modern nyomóhengereket tároló magasraktárral bővült a gyár (1., 2. kép).

Az 1963-ban megalakult Budapesti Pamutnyomóipari Vállalat egyik budapesti nyomó-kikészítő üze me lett a Textilfestőgyár, amely egészen 1989 nyaráig működött a nagyvállalati rendszerben.

A gyár fejlődése az 1970-es évektől is kiemelkedő. Többek között a rotációs filmnyomás meghonosítására is sor került. Az 1980-as években a gyár éves termelési volumene meghaladta az 50 millió m²-t, jelentős export részarányal. A Textilfestőgyár külön ágyneművarrodát is létesített Dunavecse n (ebből alakult meg később a nagyvállalat Dunavecsei Konfekciógyára).

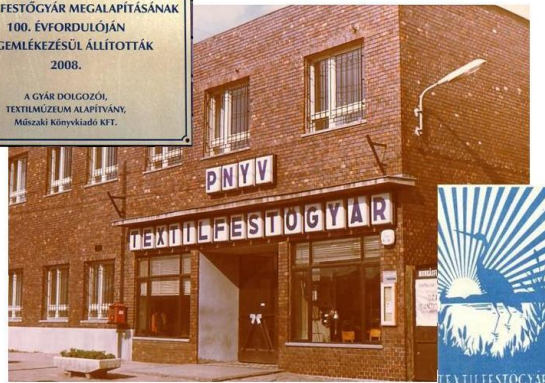
1989 II. félévétől (az önállósult Szegedi Textilművek és a Textilfestőgyár egyesülésével) Budapesti Secotex Textilfestő Rt. néven működött tovább az üzem. A felszámolást követően az 1996 elején megalakult Első Magyar Textilfestő Kft.-ben még háromnegyed évig folyt termelés, majd véglegesen befejeződött az uniszínezett és nyomott kelmegyártási tevékenység.

A gyár megalakulásának 100. évfordulóján a gyár dolgozói emléktáblát avattak a Szentendrei úti portaépület falán (3. kép).

A régi fehérítő műhely és a Stork kötegfehérítő sor részlete

1. kép

A gyári porta, emléktábla és az egykori embléma

3. kép

A Budapest Pamutnyomóipari Vállalat („Panyova”)

1963 I. félévének végén a Goldberger Textilművek, a Kispesti Textilgyár (Kistext), a Magyar Pamutipar (MPI), a Szegedi Textilművek, a Soproni Pamutipar, a Textilmintagyártó Vállalat, a Textilipari Csomagoló Vállalat mérlegbeolvasztással megszüntetésre került, majd a megszüntetett egységek jogutódjául a Textilfestőgyárat jelölték ki. Ezt követően a Textilfestőgyár elnevezést Pamutnyomóipari Vállalattá változtatták és kijelölték ipari nagyvállalattá, amelynek központja Óbudán létesült.

A hatvanas évek második felében az óbudai Fényes Adolf utcában megépült a nagyvállalat irodaháza, amely a Goldberger kulturális központját is magába foglalta. Később további üzemeiket is a nagyvállalathoz csatolták. 1977-ben kezdte meg az ágyneműgarnitúrák és egyéb háztartási darabáruk gyártását a Dunavecsei Konfekciógyár (4. kép).

A nagyvállalat 1989 I. félévének végén – mintegy „előre menekülésként” – szervezetváltást hajtott végre (a termelőüzemek irányítását, anyagellátását, fejlesztését stb. befejezte, ingatlanhasznosítás és egyéb tevékenység folytatása mellett), a gyáregységek önállósodva – megfelelő alapok nélkül – csak néhány évig tudták fenntartani termelő tevékenységüket.

Sajnos az egykor nagyhírű óbudai textilüzemek sorra erre a sorsra jutottak.

Nincsenek már többé az évszázados óbudai textilgyártók

A teljesség igénye nélkül, vázlatos áttekintés:

A II. József időszakában felvirágzóknak látszó selyemgyártás megszervezése 1780 körülre tehető. Igaz, a mezővárosi Óbudán nem járt sikerrel a selyemhernyó tenyésztés.

Az 1767–1775 közötti kézművesipari korszakban Óbudán többek között lentakács, harisnyakötő, posztós, zsinórverő, kötélverő, textilfestő, kalapos, szabó és nadrágszabó működött. Az 1770-es évek második felében 20 takácsról és 21 szabóról tesznek említést, ami az Óbudán

létesült Katonaruházati Biztosság igényeivel is kapcsolatos. 1776-ban jött létre *Beywinckler József* és *Höpfinger Jakab* bécsi selyem- és brokátkészítő mesterek üze me a Zichy-kastélyban és mellékhépcületeiben. 1781-ben *Valero István* selyemgyárat hozott létre a környéken. 1788-ban *Kánitz Löbl* létesített nyomómanufaktúrát Óbudán. Em litésre méltó még *Frast Péter* selyemfestődeje, aki *Augusti Józseff*el társulva létrehozta az Óbudai Szépfestőgyárat, amely az 1792-es bővítés után működött Kendőgyár megnevezéssel. *Koppel Jeremiás* posztóüzemét 1779-ben

Budaújfaluból óbudai házába telepítette (nyers katonaposztót szállított a katonai ruhatárnak), majd 1792-ben az Árpád-forrás működ tette malomba vitte át a gépeket.

A Gyáralapító Társaság 1845-től tervezte Budán egy gyapjúfonógyár létesítését, miután a helyi szőlőművelés veszteségesnek bizonyult és iparilag elmaradott térségről volt szó. 1847-ben a Dunaparton gyapjúmosó házak létesítését engedélyezték, beszerettek egy 12 lóerős bécsi gőzgépet a leendő üzem számára. A mai Kolosy tér helyén létrejött fonodában 1848 tavaszán indult meg a

rövid ideig folytatott termelés.

Az alapító *Goltberg* (csak később alakult ki a Goldberger név) *Ferenc* Óbudán, a Lajos utcában 1784-ben hozta létre kékfestő manufaktúráját, amely a később híressé vált üzem kiinduló vállalkozása volt. A későbbi Selyemkikészítőgyár helyén *Finály Simon* kékfestő 1825-ben alapította meg vállalkozását a Bécsi úton (Óbudai Fehérítő, 1918-tól Óbudai Fehérítő-, Festő- és Impregnálógyár). 1826-ban *Spitzer Gerzson* által alapított kékfestő manufaktúra jelentette az alapokat a jóval későbbi Pamutkikészítőgyárnak. Az 1867-ben alapított pesti kalapgyártó üzem budai egysége, a Grósz és Weisz Kalapgyár (GROWE) a Bécsi úton működött (ez volt a későbbi Óbudai Kalapgyár). A későbbi Csillaghegyi Lenáru gyár helyén az 1920-ban létesített *Salzmann*-féle Műgyapot és Vatta gyár Rt. üzemépületei voltak. Az 1924-ben alapított Guttman és Fekete Kőtszővőttáru gyár (GFB) a Vihar utcában működött. Az 1951 elején, a síkhurkológépi finomszálú harisnyák gyártási bázisát jelentő GFB-ből jött létre a Filatorigát közelében is működő Óbudai Harisnyagyár.

A Pamutnyomóipari Vállalat gyárai

4. kép